

Narodna ili alternativna medicina

Crnić, Elvira

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:775997>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA KULTURALNE STUDIJE**

Elvira Crnić

Narodna ili alternativna medicina

Završni rad

Rijeka, 2016.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA KULTURALNE STUDIJE**

Elvira Crnić

Narodna ili alternativna medicina

Završni rad

Mentor: doc.dr. sc. Sarah Czerny

Rijeka, rujan 2016.

SADRŽAJ:

1. Sažetak	4
2. Uvod	5
3. Kultura, društvo i svijest o zdravlju	6
3.1. Kulturološki pristup spoznaji i vjerovanju u narodnoj medicini	8
3.2. Pojmovi narodne ili alternativne medicine	9
3.3. Prihvatanje narodne ili alternativne medicine u svijetu i kod nas	9
3.4. Spoznaja o alternativnoj medicini u digitalnom okruženju	13
4. Zdravstvena pismenost u informacijskoj pismenosti kroz analizu izabrane literature.....	14
5. Sociološki značaj narodne ili alternativne medicine	17
6. Istraživanje o stavovima prema korištenju alternativne medicine u visoko obrazovanoj populaciji	18
7. Analiza rezultata istraživanja	20
8. Zaključak	23
9. Popis literature.....	25
10. Prilozi.....	27
10.1. Anketni upitnik.....	27
10.2. Sažetak obrasca.....	29
10.3. Popis tablica.....	30

1. Sažetak

Radom će se pojasniti pojam narodne ili alternativne medicine unutar kulture koja implicira antropološke i sociološke odrednice. Ako je kultura važan čimbenik u stvaranju kulturnog identiteta kao identiteta grupe, u smislu nove forme identifikacije, u ovom kontekstu rad govori o dijelovima društva koji koriste dostignuća znanstvene medicine u očuvanju zdravlja i o dijelovima društva koji koriste alternativnu medicinu u očuvanju osobnog zdravlja. Zbog neusklađenosti definicija pojmova narodne i/ili alternativne medicine raznih autora teško je odrediti pojmovnu razliku između narodne i alternativne medicine pa se za potrebe ovog rada ti pojmovi koriste kao sinonimi. Raspravlja se paradoks koji nastaje razvojem društva, kulture u korištenju narodne ili alternativne medicine koja je bila vezana uz siromašan način života, uz narodnu kulturu. Brenko, Dugac i Randić (2002) tvrde temeljem istraživanja da se danas ruralno stanovništvo radije liječi kod službenih liječnika. Znanstvena medicina koja je bila privilegija elitne kulture, bogatijeg dijela stanovništva, razvojem društva postaje dostupna širokoj masi i narodnoj kulturi, a elitnom, skupljom medicinom postaje alternativna ili narodna medicina što se dokazuje provedenim istraživanjem izabrane literature i ispitivanjem mrežnim upitnikom odabrane populacije.

Ključne riječi: narodna medicina, alternativna medicina, antropologija medicine, sociologija spoznaje, zdravstvena pismenost

2. Uvod

Rad raspravlja o kulturi kao cjelini znanja, vjerovanja, običaja, umjetnosti, morala i prava te ostalih sposobnosti i navika koje je čovjek stekao kao član društva¹. Ako vjerovanje i običaje nalazimo i u kulturnom identitetu koji je pojavnost koju prepoznajemo kroz niz pokazatelja: osjećaj vlastitosti, osobnosti, pripadnosti, povezanosti s društvenom skupinom, kulturom kao ukupnošću načina života neke skupine, tada tom nizu pokazatelja vrijednosti kulturnog identiteta treba priključiti i pojam zdravstvene kulture, sociološkog značenja svijesti o zdravlju i utjecaju narodne medicine na razvoj svijesti o zdravlju.

Pokušat će se odgovoriti na pitanje određuje li nas ono što smo bili ili ono što želimo postati. Svijest o zdravlju ovisna je o informacijama koje ljudi dobivaju putem medija, ovisno koliko su kompetentni, ovisno o standardu kojeg imaju ili koliko su informatički i informacijski pismeni, koju edukaciju imaju u pretraživanju potrebnih informacija.

Poglavlje kulture, društva i svijesti o zdravlju pripada području sociokulturne antropologije koja istražuje razvitak i širenje materijalne i duhovne kulture uopće, te prvenstveno istražuje kako oblici ljudskog duha (mit, religija, znanost) zadovoljavaju psihičke, duhovne i socijalne potrebe pojedinca u prošlosti i suvremenosti, te kako osiguravaju njihovu društvenu povezanost.

Kulturološki pristup uvjetovan je sociološkim pitanjem koje istražuje društvenu funkciju i ulogu spoznaje i ideja svih oblika duha što je zapravo društvena uvjetovanost spoznaje. Nadalje, literatura pojašnjava da je sociologija znanosti dio sociologije spoznaje jer se bavi proučavanjem društvenih uvjeta i funkcija znanosti kao posebnog racionalnog oblika svijesti i spoznaje ispitujući posebno one društvene čimbenike koji doprinose, usmjeravaju ili koče razvoj znanosti. U ranijem radu o alternativnoj medicini², raspravlja se o tome što sve sadrži društveni svijet i može se zaključiti da se unutar njega nalaze međuljudski odnosi i konflikti koji uzrokuju bolesti. To su uglavnom fizičke i psihičke ozljede koje se nanose u društvu pojedincima. Problematika o kojoj govori ovaj rad je mnogo šira, univerzalna nego što je područje spoznajne problematike te postavljanje pitanja o značenju, smislu i funkciji našeg znanja, govori se o različitim područjima primjene narodne ili alternativne medicine.

¹ Snježana Čolić (2002), *Kultura i povijest / Socio-kulturno antropološki aspekti hijerarhizacije kulture*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada

² Rad koji se spominje izrađen je za predmet *Kulturalna geografija*, rad Elvire Crnić, *Alternativna medicina, narodna medicina*, 11. siječnja 2016.

Današnje vrijeme označavaju različite vrste pismenosti u potrazi za informacijama. Između digitalne pismenosti, medijske pismenosti, istraživačke pismenosti, zdravstvena pismenost je uz informatičku, tehnološku, građansku i mnoge druge jedan od načina stjecanja kulturoloških značajki društva bitnih za razumijevanje vjerovanja i običaja, osjećaja vlastitosti, osobnosti, pripadnosti, povezanosti s društvenom skupinom, kulturom kao ukupnošću načina života neke skupine.

Sociološka promišljanja o alternativnoj medicini mogu biti važna u zemljama poput Hrvatske, koja je u tranziciji društva prema kapitalizmu nezaštićena od globalnog tržišta, farmaceutske industrije koja jedini interes vidi u zaradi, dok se ljudi uslijed naglih promjena u društvenim strukturama i društvenim vrijednostima teško snalaze. Nepovjerenje u društvene vrijednosti, u organiziranost društva pa time i zdravstvenog sustava, doprinosi lutanju pojedinaca u traženju pravog ili vlastitog načina egzistiranja, pa tako i borbe s bolestima. Zajednički nazivnik današnjim društvenim promjenama jest dehumanizacija društva, važnost jedinki prema financijskom rastu i fragmentacija socijalne sredine u postmodernističkom društvu. Razlog korištenju alternativne medicine je izgubljeno povjerenje u glavne društvene institucije te porast individualizma s idejama o osobnom razvoju, što potvrđuje interes za temu ovog rada, o prisutnosti i značaju narodne ili alternativne medicine u našem društvu.

3. Kultura, društvo i svijest o zdravlju

Istraživanje literature za ovaj rad rezultira činjenicom da je kultura univerzalni ljudski fenomen, bitna genetička značajka čovjeka. Pojam kulture nužno implicira antropološke i sociološke odrednice. U društvu kulturu razvijaju naučene i prihvaćene ideje. „Kultura³ je definirana (Taylor, 1871.) kao cjelina znanja, vjerovanja, običaja uz umjetnost, moral i pravo te sve ostale sposobnosti i navike koje je čovjek stekao kao član društva“⁴. Vjerovanje i običaje nalazimo i u kulturnom identitetu koji je pojavnost koju prepoznajemo kroz niz pokazatelja: osjećaj vlastitosti, osobnosti, pripadnosti, povezanosti s društvenom skupinom, kulturom kao ukupnošću načina života neke skupine. Ako je kultura važan čimbenik u stvaranju kulturnog identiteta kao identiteta grupe, u smislu nove forme identifikacije, u ovom kontekstu govori se dijelovima

³ Taylor je prvi uveo riječ "kultura" u engleski jezik, preuzeo ju je od njemačkog povjesničara Gustava Klemmana. Godine 1871. Edward Taylor je u svom djelu "Primitive culture" iskazao definiciju kulture, dostupno na: www.hrčak.srce.hr

⁴ Cjelovit prikaz razvoja kulture nalazimo u knjizi Snježane Čolić (2002), Kultura i povijest /Socio-kulturno antropološki aspekti hijerarhizacije kulture, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada

društva koji koriste samo dostignuća službene medicine u očuvanju osobnog zdravlja i o dijelovima društva koji koriste neslužbenu, alternativnu medicinu u očuvanju osobnog zdravlja. Pitanja kojima će se baviti ovaj rad su jesu li te grupe u društvu suprotstavljene u odnosu na spoznaje i vjerovanja o zdravlju, postoji li kulturni identitet grupa koje koriste službenu i neslužbenu medicinu, tko prikuplja fragmente iz narodne i službene medicine u očuvanju osobnog načina života, u njegovanju zdravlja neophodnog za aktivno sudjelovanje u društvu.

Emile Durkheim i Marcel Mauss svojim radovima poučavaju da kultura može nastati tek kad ljudi počnu uočavati razlike među stvarima i klasificirati ih. Rad istražuje odnos prema narodnoj ili alternativnoj medicini, uočavaju li se razlike između ta dva načina te možemo li ih klasificirati. Raspravlja se određivanje bitnog, je li to povijest, sadašnjost ili budućnost, ili „konzervativno uvjerenje da je prošlost odredbena za ljudsko biće“⁵, stvaramo li misli, osjećaje ili odluke o sebi i drugima temeljem tih odrednica, određuje li nas ono što smo bili ili ono što želimo postati. Nedvojbeno je da se prošlost ogleda u sadašnjosti i naš je izbor hoćemo li je projicirati u budućnost. Izbori su ključni i potrebno ih je definirati i razlikovati.

Ukupnost uvjerenja koji su prenijeti prezentacijom rezultata istraživanja podcrtali su pojedinačnu ulogu narodne i alternativne medicine u društvu.

Za određivanje elemenata kulturnog identiteta može se istaknuti „važnost kognitivne funkcije, one unutarnje dimenzije koja čini čovjeka, a čovjek kulturu; važnost jezika jer on je osnova primarne socijalizacije“⁶, simbolički sustav za mišljenje i sporazumijevanje jer svojom simboličkom i semantičkom strukturom nosilac je cjelokupnog značenja, na njemu počiva kultura i presudan je za identitet svakoga od nas, time i za nacionalni identitet. Svijest o zdravlju ovisna je o informacijama koje ljudi dobivaju putem medija, ovisno koliko su kompetentni, ovisno o standardu kojeg imaju ili koliko su informatički i informacijski pismeni, koju edukaciju imaju u pretraživanju potrebnih informacija.

Područje o kojem govori ovo poglavlje kulture, društva i svijesti o zdravlju pripada području sociokulturne antropologije koja istražuje razvitak i širenje materijalne i duhovne kulture uopće, te prvenstveno istražuje kako oblici ljudskog duha (mit, religija, znanost) zadovoljavaju psihičke, duhovne i socijalne potrebe pojedinca u prošlosti i suvremenosti, te kako osiguravaju njihovu društvenu povezanost.

⁵ Gvozden Flego, Bilješke uz pojam identiteta, str.50-60, dostupno na : <http://tripalo.hr/knjige/NacIdent/flego.pdf> (16.05.2016)

⁶ Gvozden Flego, isto.

Kao što se u radu o alternativnoj medicini već ranije definira da je medicinska antropologija jedna je od najvažnijih disciplina koja se bavi medicinom kao kulturnim konceptom (Crnić, 2016), u radu vodećeg teoretičara, Donalda Joralemona, definira se još i kao „poddisciplina sociokulturne antropologije koja se bavi ljudskim iskustvom bolesti“. O medicinskoj antropologiji govori kao o „paradigmama kulture, koja ujedinjuje biološka, kulturna i primjenjena istraživanja. Kao četiri principa medicinske antropologije Donald Joralemon navodi da su kultura i biologija jednako važne u spoznaji i doživljavanju bolesti sa kojom se susreću, kao drugo navodi da je politička ekonomija najvažniji epidemiološki čimbenik, treće, da je etnografija neophodna za razumijevanje ljudske patnje uzrokovane bolešću, te četvrto, da medicinska antropologija ima široku primjenu u poboljšanju zdravstvene zaštite pripadnika pojedinih kultura“⁷.

Prema autorici Bukovčan Žufika (2003) oboljenja određuju osobni, društveni i kulturni faktori. Tezu pojašnjava kroz dva pojma iz njemačkog jezika „heilen“ i „kurieren“. *Heielen* definira kao kulturno uvjetovano djelovanje na jednu osobu ili na bolesni društveni organizam, koje ima smisao u osobnoj patnji ili društvenim problemima uzrokovanim bolešću. Smatra da se smisleno ujedinjuju „tri svijeta: kultura, društvo i osoba“⁸. Dakle, najvažnije je povjerenje prema onome tko liječi i prema njegovim postupcima, zato nam je kultura okvir u kojem postojimo na duhovnoj i fizičkoj razini, društvo je sredina u kojoj smo prema društvenim kretanjima involvirani i egzistiramo, a svijest o zdravlju je uvjet bez kojeg se ne može kvalitetno živjeti.

3.1. Kulturološki pristup spoznaji i vjerovanju u narodnoj medicini

Sociologija spoznaje proučava veze između društva i spoznaje u svim oblicima čovjekovog duha i svijesti, ona istražuje društveni aspekt, društvene uvjete i spone nediferenciranih oblika duha i kulture kao što su zdravo razumska spoznaja, svjetonazor, mentalitet, ali i diferencirane oblike (znanost, filozofija, umjetnost). Također istražuje društvenu funkciju i ulogu spoznaje i ideja svih oblika duha što je zapravo društvena uvjetovanost spoznaje. Nadalje, literatura pojašnjava da je sociologija znanosti dio sociologije spoznaje jer se bavi proučavanjem društvenih uvjeta i funkcija znanosti kao posebnog racionalnog oblika svijesti i spoznaje ispitujući posebno one društvene čimbenike koji doprinose, usmjeravaju ili koče razvoj znanosti. Također istražuje društvenu organizaciju znanosti i njenu povezanost s ostalim sastavnicama kulture i spoznaje.

⁷ Preuzet citat iz rada Elvire Crnić Alternativna medicina, narodna medicina, za kolegij Kulturalna Geografija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, 11. siječnja 2016

⁸ Tvrdnja se nalazi u članku Tanje Bukovčan Žufika Narodna medicina kao predmet etnologije, dostupno na: hrcak.srce.hr/file/73642, str.152

Prema sociologu Edwardu Shils koji smatra tradicijom sve što se prenosi iz prošlosti u sadašnjost, bez obzira je li riječ o materijalnim predmetima ili načinima mišljenja, može se zaključiti da su sve kulture tradicijske, ali da je i spoznaja u medicini temeljena na tradicijskom nasljeđu.

3.2. Pojmovi narodne ili alternativne medicine

Pojam narodne medicine postoji od kad postoji čovjek. Brenko, Dugac i Randić (2002) smatraju da se naziv subjektivno odabire jer postoje sinonimi koji se koriste za isto područje: alternativna ili komplementarna medicina, tradicionalna medicina, prirodna medicina, holistička medicina, narodna medicina i tako dalje.⁹ Međutim drugi autori kao što su Pavić i Milanović (2014) ne slažu se s takvim stavom jer tumače da bi trebalo točno odrediti razliku između narodne medicine i komplementarne ili alternativne medicine. Smatraju da je riječ o različitim pojavnostima s različitim povijesnim, sociološkim i kulturološkim vrijednostima. Pavić i Milanović smatraju da je narodna medicina u Hrvatskoj usko povezana s biljnim liječenjem ili herbalizmom i magijskom tradicijom. Oni jasno razlikuju narodnu medicinu kao razne postupke liječenja, u kojoj se tradicionalni iscjeljitelji trebaju boriti protiv ‘zlih duhova’ i ‘vradžbina’ bačenih na bolesnu osobu (Brenko, 2004) i alternativnu medicinu koju nazivaju KAM, te smatraju da je to novi fenomen povezan s marketingom u zdravstvu, slobodom zdravstvenih izbora i tako dalje. Zbog neusklađenosti definicija pojmova narodne i/ili alternativne medicine raznih autora kao što su Brenko, Dugac, Randić, Bukovčan (2002, 2004) i tvrdnji autora Pavić i Milanović (2014) da „[...] u Hrvatskoj bi trebalo povući jasnu distinkciju između narodne medicine i KAM-a [...]“ odnosno narodne i komplementarne alternativne medicine kako navode, teško je odrediti pojmovnu razliku između narodne i alternativne medicine pa će se za potrebe ovog rada ti pojmovi koristiti kao sinonimi.

3.3. Prihvaćanje narodne ili alternativne medicine u svijetu i kod nas

Razumijevanje narodne medicine počinje s istraživanjem lijekova narodne medicine koji se tradicijski prenose, detaljno s pojašnjenjima kako uzročnika bolesti i tako i načina liječenja. Tradicijom se u proces učenja o narodnoj medicini uključuju i djeca. Potrebno je spomenuti znanstvena istraživanja o kojima govori Robert M. Huff, a kojima se je došlo do podjele narodne medicine na četiri kategorije. „Prva kategorija je svijet bolesnika (the patient world), u kojoj se nalaze bolesti nad kojima mi kao pojedinci imamo kontrolu, poput pušenja, loših životnih navika, droge, alkohola, problema sa težinom. Druga kategorija je prirodni svijet (the natural

⁹ Autori Brenko, Dugac i Randić smatraju pojam narodne i pojam alternativne medicine istoznačnima.

world) u kojem su uključeni problemi vezani za žive i nežive čimbenike koji utječu na naš svijet. U prirodni svijet bolesti uključeni su i mikroorganizmi, virusi, životinjski ugrizi, te utjecaji okoliša poput zagađenja, pelud, otrovi i prirodne katastrofe koje se mogu dogoditi. Društveni svijet (the social world) među svoje bolesti i uzroke bolesti uključuje međuljudske odnose i konflikte.¹⁰ Autori Brenko, Dugac i Randić (2002) spominju tu i vješticiarstvo i magiju. Natprirodni svijet (the supernatural world) obuhvaća bolesti uzrokovane duhovima predaka, ljutnje bogova zbog nedoličnog ponašanja, rušenje tabua ili drugi način kršenja pravilnog ponašanja.

Ljudi koji se bave narodnom medicinom koriste se različitim metodama liječenja poput plesa, molitve, ljekovitim biljkama, masažom ili jednostavnom recepturom kojom se pripremaju biljke za čajeve ili obloge. Nazvani su mnogobrojnim imenima ovisno o metodi koju koriste poput šamana, vrača, vještica, travara, iscjelitelja. Najčešće bolesti koje se liječe u kućnoj praksi su nesаница, prehlada, kašalj, opekline, infekcije različitih vrsta (bubrežne, upale mjehura), ugrizi i ubodi raznih životinja, problemi sa kožom i usnama te mnogi drugi¹¹. Mnogo informacija može se pronaći i na Internetu. Postoji opasnost od neistinitih informacija kojima ljudi mogu biti izloženi koristeći pogrešne izvore informiranja, priručnike neprovjerenih autora ili lažne mrežne stranice. Kako ustvrditi koji su izvori pronalaza informacije istiniti, a koji lažni je tema o kojoj će više riječi biti u slijedećem poglavlju o zdravstvenoj pismenosti.

Međutim, narodna se medicina ne sastoji samo od tradicije, usmeno prenijetih iskustava s generacije na generaciju, već i od elemenata koji su se prenosili knjigama, elemenata znanstvene, standardne medicine. Biljke su oduvijek prisutne na određenim prostorima, primjerice nazivi biljaka pronalaze se u knjigama, kao i dijagnoze bolesti i simptomi koje pojašnjava znanstvena medicina. U interaktivnom odnosu fragmenata jedne i druge medicine nastaju recepti narodne ili alternativne medicine. Brenko, Dugac i Randić (2002) navode da je narodna medicina utjecala na povijesni razvoj znanstvene medicine, dala joj temelje u mnogim područjima, kao i materijala za istraživanje, te da je još veći utjecaj bio znanstvene medicine na narodnu.¹²

U radu Crnić (2016) navodi razne biljke sa svojstvima lijeka koje je stanovništvo koristilo kako u prošlosti tako i danas. „Koristili su primjerice trputac (*Plantago lanceolata*) koji je seljacima bio najdraža biljka za liječenje rana. Svježe ubrani i razmravljeni listovi pomažu kod uboda različitih

¹⁰Preuzet citat iz rada Elvire Crnić Alternativna medicina, narodna medicina, za kolegij Kulturalna Geografija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, 11. siječnja 2016.

¹¹ Isto.

¹² Povijesni razvoj narodne medicine detaljno je prikazan u knjizi autora Brenko, Dugac i Randić (2002), *Medicina, etnologija i narodna medicina*, str.19

životinja, poput osa, ili posjekotina i ogrebotina. Gospina trava (*Hypericum perforatum*) u ranijim vremenima se koristila za magijske rituale, a danas se koristi kao lijek za različite bolesti. Od davnina je bila važna biljka u liječenju rana, opekline, pa čak i depresije. Slijedeći primjer je smilje (*Helichristim italicum*) koje koristi za čuvanje kože od bora, u liječenju proširenih vena i poticanju izlučivanja želučanog soka i žuči. Eterično ulje smilja veoma je cijenjeno, i skupo pa se na njemu bazira cijela jedna grana industrije lijekova i parfema. Šparoga (*Asparagus acutifolius*) se preporuča u ajuverdskoj medicini (Shatavari) za spokoj i mir, rad mozga i dobru memoriju. Šparoga ima protuupalna svojstva, pomaže kod bolesti srca, bubrega, jača kosti, rješava probavne probleme i čisti organizam od štetnih tvari koje unosimo svakodnevno u organizam¹³.

Dakle, niz ljekovitih biljaka koje ljudi znaju upotrijebiti danas kao što su to radili i u prošlosti može se dopuniti još nekima poput: tetivke (*Smilax aspera*), njezini mladi izdanci s listovima u proljeće se pripremaju poput šparoga, dok se korijen koristi kao diuretik za čišćenje organizma i poticanja znojenja ili ekstrat bobica bazge (*Sambucus nigra* L.) smanjuje oksidaciju LDL kolesterola, bosiljak (*Ocimum basilicum*) se često se koristi za liječenje raznih bolesti poput gihta, upale bubrega i mokraćnog mjehura. Suvremenska biljka koja se najčešće koristi jest češnjak (*Allium sativum*) čiji je glavni sastojak allicin koji posjeduje antigljivično, antibakterijsko, antivirusno, antiparazitsko i antioksidacijsko svojstvo, sprječava stvaranje krvnih ugrušaka, pomaže u smanjivanju krvnog tlaka, ima antireumatska svojstva i tako dalje.¹⁴

Navedene biljke nisu sve biljke koje se koriste na našim prostorima i nije cilj rada pojašnjavati ljekovitost biljaka i njihovu uporabu, ali su primjer korištenja recepata narodne medicine s jedne strane i klasificiranja te imenovanja simptoma bolesti koje se liječe njima, a koje je u današnje vrijeme otkrila i imenovala standardna službena medicina.

Rasprava o tome je li narodna medicina u današnje vrijeme ravnopravna sa znanstvenom medicinskom praksom, o njihovim sličnostima i razlikama tek će se budućim istraživanjima doći do sadržajnijeg zaključka.

Dio društva koji koristi narodnu medicinu ili alternativnu medicinu vjeruje u prirodnost, u život povezan s prirodom, u ravnotežu i harmoniju koja treba vladati i koju treba sačuvati u odnosu na planetu na kojem se živi i vegetacijom koja prevladava. Ljudi smatraju da žive zdravijim načinima života uz narodnu medicinu, u svakodnevnom životu naglasak se daje maslinovom

¹³ Preuzet citat iz rada Elvire Crnić Alternativna medicina, narodna medicina, za kolegij Kulturalna Geografija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, 11. siječnja 2016

¹⁴ Aida Brenko, Željko Dugac, Mirjana Randić (2001), Narodna medicina, Folk medicine, Etnografski muzej Zagreb

ulju, medu. Neosporna je povezanost narodnog vjerovanja i znanstvenih potvrda o ljekovitosti pojedinih supstanci. Međutim, istraživanja koja bi potpomognula širu uporabu alternativne medicine su veoma različita.

U radu¹⁵ Crnić (2016) navodi mnogobrojna američka istraživanja koja pokazuju da više od 70% svjetske populacije koristi u liječenju narodnu medicinu.¹⁶ Čak 84 % građana Amerike koristilo je neke od metoda alternativne medicine, 74 % građana Amerike bi htjelo da se više koriste alternativne tehnike u liječenju, a čak 50 % građana je koristilo alternativnu medicinu u posljednjih dvanaest mjeseci. Modernizacija može različito djelovati na etnobotaničko znanje u različitim segmentima populacije.¹⁷ Statistički gledajući, može se zaključiti da većina ljudi u svom životu kombinira alternativnu i službenu, znanstvenu medicinu. Kao najpopularnije alternativne biljne proizvode proizišle iz narodne medicine, građani Sjedinjenih Američkih Država koriste Ehinaceu i to čak 40,3 % , Ginseng koristi 24,1 % građana, Ginkobilbou koristi 21,1 % građana.¹⁸

Za istraživanja o alternativnoj i komplementarnoj medicini koja su istražili autori Pavić i Milanović¹⁹ u svom članku navode da se najviše koristi u Engleskoj, Norveškoj, a najmanje u Kanadi, Mađarskoj i balkanskim zemljama. Može se zaključiti da su različita istraživanja došla do neujednačenih rezultata o prisutnosti alternativne medicine u društvu, ali primjena je povezana sa standardom kojim žive stanovnici u tim zemljama, socio-kulturološkim stavom prema ovoj vrsti medicine jer se znanstvena medicina podupire iz društvenih proračuna kao zdravstveni sistem koji je osiguran za sve, dok alternativna medicina nema financijsku podršku u proračunskim izdvajanjima kao što je doprinos iz zdravstvenog osiguranja za standardne medicinske usluge, te se financira iz osobnih sredstava.

¹⁵ Preuzet citat iz rada Elvire Crnić Alternativna medicina, narodna medicina, za kolegij Kulturalna Geografija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, 11. siječnja 2016

¹⁶ Vidi: MEDICAL ANTHROPOLOGY QUARTERLY, Vol. 21, Issue 2, pp. 169–192 (Farnsworth and Soejarto 1991; King 1996; Pei 2001) dostupno na: <http://public.wsu.edu/~rquinlan/maq.pdf>, str.170

¹⁷ Quinlan Marsha and Robert, Modernization and Medicinal Plant Knowledge in a Caribbean Horticultural Village MEDICAL ANTHROPOLOGY QUARTERLY, Vol. 21, Issue 2, pp. 169–192, ISSN 0745-5194, online ISSN 1548- 1387.C 2007 by the American Anthropological Association, dostupno na: <http://public.wsu.edu/~rquinlan/maq.pdf> (1.09.2016.)

¹⁸ Larson, C. (2007) Isto.

¹⁹ Citat iz članka Komplementarna i alternativna medicina u Hrvatskoj: testiranje triju hipoteza, Socijalna ekologija, Zagreb, Vol. 23 (2014.), No. 2, dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/132480> (1.09.2016.), str.96. :,(...) rezultati novijih studija pokazuju da je korištenje KAM-a rašireno među općom populacijom zapadnih zemalja. Na primjer, procijenjena jednogodišnja prevalencija u nekim zemljama kreće se od 12,4% u Kanadi (Metcalf i sur., 2010) do 44,0% u Ujedinjenom Kraljevstvu (Posadzki i sur., 2013), odnosno 48,7% u Norveškoj (Fønnebo i Launsø, 2009). Procjene prevalencije KAM-a u nekim istočnoeuropskim zemljama znatno su niže te iznose oko 6% u Sloveniji (Kersnik 2000), 7% u Rumunjskoj (Dragan i Odde Madsen, 2011) te 13% u Mađarskoj (Buda i sur., 2006). Može se napomenuti da raznolike brojke koje se odnose na prevalenciju dobivene u istraživanjima mogu odražavati različite društvene kontekste, ali također mogu biti i posljedica korištenja različitih vrsta istraživačkih nacrta, mjerenja i definicija KAM-a. Stoga u ovom trenutku vjerojatno nije moguće doći do pouzdanih općenitih zaključaka koristeći te postojeće podatke (...)

Zaključno, uočava se paradoks koji u razvoju narodne ili alternativne medicine. U povijesti je evidentno narodna medicina bila vezana uz siromašan način života, uz narodnu kulturu, kada se nije mogao plaćati dolazak liječnika u ruralne krajeve. Brenko, Dugac i Randić (2002) tvrde da su temeljem istraživanja utvrdili da seosko stanovništvo pokazuje veću spremnost za traženje liječničke pomoći kod službenih liječnika čak i za prehlade. Standardna ili znanstvena medicina bila je privilegija elitnih kultura, bogatijeg dijela stanovništva, ali razvojem društva i razvojem znanstvene medicine ona postaje dostupna široj masi i narodnoj kulturi, a elitnom, skupljom medicinom postaje alternativna ili narodna medicina. U današnje vrijeme uspjeh alternativne medicine se pripisuje prema Brenko (2002) potrošačkom društvu i alternativnim stilovima života. Pavić i Milanović (2014) tvrde da se ti procesi mogu manifestirati kao „povećani potrošački izbor, otvorenost prema alternativnim medicinskim tradicijama i ekstenzivnijim defnicijama zdravlja koje naglašavaju važnost duhovnosti i životnog stila“²⁰.

Izabrana literatura tumači da alternativna ili komplementarna medicina u Hrvatskoj nema zakonsku regulativu pa shodno tome nije doživjela priznanje javnosti i široku upotrebu. Primjerice, prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti samo doktori medicine smiju samostalno prakticirati medicinu²¹. Područje alternativne terapije pravno je neregulirano i otvoreno svakome, s obzirom na to da ne postoje obvezne licence za te terapeute. Ovakvoj nedefiniranoj situaciji pridonosi i nedostatak znanstvenih radova te znanstvenih istraživanja o učinkovitosti ili metodama liječenja alternativnom medicinom što bi joj u našem društvu osiguralo legitimnost.

3.4. Spoznaja o alternativnoj medicini u digitalnom okruženju

O spoznaji i alternativnoj medicini može se govoriti i u okviru Kantove spoznajne teorije²² gdje je pojam sinteze u procesu spoznavanja bilo koje istine zapravo najvažniji pojam. Spoznaja je sinteza oblika i sadržaja. Razumijevanje Kantove spoznajne teorije od presudne je važnosti, jer upravo razlikovanje sadržaja (što?) i oblika (kako?), razlikovanje „podataka“ i načina njihovog procesuiranja jest temeljna ideja suvremene teorije o spoznaji kao i približavanja pojmu „intelektualnog softvera“, u današnje vrijeme novog oblika pismenosti ili znanja na mreži²³. Sadržaji i oblici spoznavanja mijenjaju se s razvojem informacijskih tehnologija. Izvor obavijesti postaju kako osobe, tako i institucije, i Internet, davatelj usluge web stranica. Sinteza oblika i

²⁰ Pavić, Milanović. Isto.

²¹ Zakon je dostupan na: <http://www.zakon.hr/z/190/Zakon-o-zdravstvenoj-za%C5%A1titi> (1.09.2016.)

²² Primjer je preuzet iz rasprave u članku Odgoj i prirodni razvoj dr.sc.Berislava Žarnića, Školski vijesnik, vol.50, Split, 2001. gdje autor opisuje Kantovu teoriju spoznaje u kontekstu društvenog razvoja. Dostupno na: <http://marul.ffst.hr/~logika/razvoj.pdf> (1.09.2016.)

²³ Kratica “net” stoji za englesku riječ “network”; hrv. prijev. mreža

sadržaja u ovom kontekstu je značajna u spoznavanju jer sinteza lažnih sadržaja na mrežnim stranicama može imati za posljedicu ugrozu po zdravlje ljudi.

Sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, pravi tehnološki napredak, zamah dogodio se u svim djelatnostima, kako u računalstvu tako i u umjetnosti. Primjer možemo vizualizirati kroz usporedbu pojave konceptualne umjetnosti sedamdesetih godina, koju slijede pojava performansa i happeninga kao oblika izražavanja sadržaja, s pojavom na podjelu medija u informacijskim sustavima, koji usput rečeno, imaju svrhu prikazivanja sadržaja i oblika (Tuđman, 2003), može se zaključiti da umjetnost, pismenost, interakcija u komunikaciji imaju međuzavisan tijek razvoja. Navedeni izvor dijeli digitalne medije na:

- Jednosmjerne – pasivne medije ili W medije koje u umjetnosti prepoznajemo u Konceptualnoj umjetnosti, na primjer video zapisima nekog sadržaja koji se tim oblikom može promatrati i to nebrojeno puta reproducirati, ali korisnik ne može sudjelovati u sadržaju
- Dvosmjerne – interaktivni mediji ili WW mediji, koji uspoređujući ih s performansom u umjetnosti dopuštaju korisniku sadržaja da se uključi, komentira
- Umreženi interaktivni mediji ili www u kojem su svi uključeni u kreiranje i korištenje sadržaja, kao i u happeningu koji je interaktivan s publikom²⁴.

Umjetnost, kultura, znanstvena područja, i sva druga područja znanja trebala su interaktivno mjesto predstavljanja, prezentacije sadržaja i oblika, trebala su „prikazalište znanja“ u tehnološki naprednom društvu i to se dogodilo upravo pružateljem te usluge: Internetom.

4. Zdravstvena pismenost u informacijskoj pismenosti kroz analizu izabrane literature

Kulture se razlikuju i prema sredstvima prenošenja tradicija, neke tradicije se prenose usmeno, a moderna kultura i sve njene sastavnice se danas prenose pismeno i medijskom komunikacijom.

U određenim sadržajima i danas ima usmenih oblika prenošenja primjerice: vicevi, anegdote, glasine, mitovi, legende, kulinarski recepti. Neosporno je da je tradicija neophodan preduvjet i temelj da bi ljudi mogli stvarati nove vrijednosti i prenosi se različitim načinima. U današnje vrijeme najkorišteniji način pretraživanja informacija su globalne tražilice. Često se može čuti da se cijela generacija mladih imenuje sintagmom „google generacija“. Pretraživanje informacija na

²⁴ Istraživanje o digitalnim medijima i informacijskoj upotrebi u društvu detaljnu analizu prikazao je u svojoj knjizi Miroslav Tuđman (2003), Prikazalište znanja, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Internetu dovodi u pitanje razinu informacijske pismenosti svih vrsta korisnika, u svim njihovim potrebama pretraživanja informacija.

Članak Frické Martina i Don Fallisa *Verifiable Health Information on the Internet*²⁵ govori o dva istraživanja koji primjenjuju uspješne tehnike za identificiranje indikatora pouzdanosti. Posebice, jedno od navedenih istraživanja ukazuje da se *HON code logo* (HREF5) <<http://www.hon.ch>> pojavljuje na stranicama koje sadržavaju točne informacije o zdravlju. Istražuje se provjerljivost informacija na Internetu. Autorima netočnih mrežnih stranica nije problem dobiti autorska prava jer nije problem dobiti URL adresu organizacije ili komercijalnu domenu i time mrežna stranica postaje autorizirana i teže otkrivena ako je netočna. Suprotno tome, bio bi problem autoru s netočnim informacijama o zdravlju dobiti *HON code logo*. *The Helth on the Net Foundation* je stvorena da bi spriječila pojavljivanje mrežnih stranica koje ne zadovoljavaju uvjete za dobivanje *HON code loga*. Cilj slaganja s *Helth on the Net Foundation's code of Conduct* jest povećati točnost mrežnih stranica koje su dostupne na Internetu. James Perry (1986) navodi da „kada je tehnika vrednovanja razvijena i testirana, bliska je vrednovateljima kao i onima koje se vrednuje.“

Ova istraživanja uključuju djelotvornu tehnologiju usmjerenu na pokazatelje točnosti, a ti pokazatelji točnosti mogu biti upotrijebljeni za bilo koju vrstu informacija na Internetu, ne samo za informacije o zdravlju. Pokazatelji točnosti mogu se usmjeriti na sve druge vrste informacija: vijesti, investicije, političke informacije, informacije o potrošačkim proizvodima itd. Rezultati ovakvih istraživanja mogu znatno poboljšati sposobnost vrednovanja kvalitete izvora informacija na Internetu.

Dakle, sve više ljudi koristi Internet za pronalaženje informacija, sve više ljudi koristi Internet kako bi pronašli informacije o medicinskim temama. Velika prednost takvog izvora informacija ima i jedan veliki nedostatak. Obzirom da gotovo svatko može objaviti gotovo sve na Internetu, postoje velike razlike u kvaliteti informacija koje pronalaze. Informacijska pismenost korisnika potrebna je u korištenju sadržaja „otvorenih izvora ili otvorenih enciklopedija“. Otvorenost kreiranja i skidanja sadržaja primjerice sa Wikipedije je uvjetovana visokim stupnjem društvene svijesti, kulturom u korištenju takve vrste interaktivnog medija, obaveznim znanjem u prepoznavanju autorstva članaka, uočavanju vremena kada su postavljeni na stranicu, i jesu li podatci ažurirani i od koga. Moguće su pojave pogrešnih obavijesti, no korisnici bi ih trebali biti

²⁵ Frické Martin, Don Fallis (2002), *Verifiable Health Information on the Internet* U prijevodu na hrvatski: Provjerljive informacije o zdravlju na internetu, dostupno na: <http://sirls.sbs.arizona.edu/book/export/html/441>

sposobni prepoznati. Informacija kao temeljna odrednica društvene komunikacije pretvara se u znanje kada je usvoji osoba kojoj je potrebna, što znači da pogrešna ili lažna informacija doprinosi pogrešnoj spoznaji o očuvanju zdravlja u ovom kontekstu. To je posebno ozbiljan problem kada se radi o informacijama o zdravlju.

Velike promjene dogodile su se u prijenosu i konzumiranju znanja pojavom računala. Od Gutenberga do digitalne ere, knjiga je bila sinonim znanja²⁶ i jedino sredstvo razmjene znanja, njeno trajanje bilo je određeno stvaranjem, obradom, čuvanjem i prikupljanjem publikacija, da bi se organizirale u bibliotečne ili dokumentacijske fondove. Tada je korisnik sam prosuđivao vrijednost obavijesti, a informacijski sustav mu je omogućavao selekciju i pristup publikaciji. Publikacija je nazvana pasivnim medijem. Danas su stvari sasvim drukčije, od pojave digitalne forme prijenosa znanja, obavijesti, svjedoci smo interaktivne komunikacije između autora – procesa oblikovanja obavijesti – korisnika koji može tumačiti i vrednovati primljeno znanje – obavijest te ono postaje relevantno. Trajanje digitalne obavijesti na Internetu određeno je kao i u analognom trajanju publikacije: stvaranjem, pohranjivanjem, pretraživanjem, s razlikom što Internet zahtijeva novinu u procesu – ažuriranje. Karakter autorstva i izvora obavijesti se digitalnom tehnologijom izmijenio. Područje Informacijske znanosti obuhvaća široko područje analognih i digitalnih informacija, osim znanstvenih i stručnih, i sve vrste drugih znanja i obavijesti. Digitalna era donosi sasvim novu manipulaciju informacijama. Internet je danas postao važan izvor informacija. Obzirom da je Internet pun raznovrsnih podataka, glavni je problem to što gotovo svatko može objaviti gotovo sve što postavlja pitanje kvalitete pronađenih informacija.²⁷ Važno je da korisnici Interneta mogu razlikovati točne od netočnih informacija. Internet je nepregledan izvor informacija kojima je moguć brz pristup. Usluge su uvijek usmjerene prema određenoj populaciji, mlađoj ili starijoj. Neophodna je evaluacija pronađenih informacija. Informacijska pismenost polazi od prepoznavanja informacijske potrebe, pronalaženja i evaluacije, do korištenja informacije u različitim formama.

Zdravstvena pismenost je jedna od pismenosti kojom bi trebalo obrazovati mlade kroz osnovno i srednje obrazovanje. Zdravstvena pismenost je uz informatičku, digitalnu, tehnološku, građansku i mnoge druge jedan od načina stjecanja kulturoloških značajki društva bitnih za razumijevanje vjerovanja i običaja, osjećaja vlastitosti, osobnosti, pripadnosti, povezanosti s društvenom skupinom, kulturom kao ukupnošću načina života neke skupine.

²⁶ Vidi: Tuđman, Miroslav, *Prikazalište znanja*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2003. Str. 62

²⁷ Tvrde autori u članku *Provjerljive informacije o zdravlju na internetu*, Frické Martin and Don Fallis (2002) *Verifiable Health Information on the Internet*, dostupno na: <http://sirls.sbs.arizona.edu/book/export/html/441> (1.09.2016)

5. Sociološki značaj narodne ili alternativne medicine

Sociološka promišljanja o alternativnoj medicini mogu biti važna u zemljama poput Hrvatske, koja je u tranziciji društva prema kapitalizmu nezaštićena od globalnog tržišta, farmaceutske industrije, koja jedini interes vidi u zaradi, dok se ljudi uslijed naglih promjena u društvenim strukturama i društvenim vrijednostima teško snalaze. Nepovjerenje u društvene vrijednosti, u organiziranost društva pa time i zdravstvenog sustava, doprinosi lutanju pojedinaca u traženju pravog ili vlastitog načina egzistiranja, pa tako i borbe s bolestima. Zajednički nazivnik današnjim društvenim promjenama u kojima se očituje dehumanizacija društva, važnost jedinki prema financijskom rastu, jest fragmentacija socijalne sredine u postmodernističkom društvu.

Brenko (2004) smatra da službena medicina može objasniti što je uzrok bolesti, ali ne može odgovoriti na pitanje zašto se to dogodilo baš nama. Nadalje, tvrdi autorica da današnja medicina ne postavlja bolest u kulturni kontekst, već prihvaćanjem racionalnih i znanstvenih objašnjenja bolest se više ne shvaća kao kazna za grijeh, iskušenje ili posljedica uroka. Raspravlja o tome jer je u mnogim kulturama sama interpretacija bolesti ujedno i važan dio liječenja. „Ono što se smatra uzrokom bolesti, simbolički potvrđuje pojmove o dobru i zlu u određenoj zajednici. Vrlo je prošireno objašnjenje da bolest nastupa kad se ljudi ne pridržavaju onoga što se smatra ispravnim u određenoj kulturi“.²⁸ Ako prevladava mišljenje da će popularna narodna medicina, kao forma medicine, uvijek postojati paralelno sa službenom medicinom, tada i različiti iscjelitelji zapravo dobivaju svoju društvenu funkciju, oni su društveno korisni sve dok pridonose zdravlju. Takva „društvena korist“ alternativne medicine odgovara državnim institucijama, a i zagovornicima narodne ili alternativne medicine.

U ranijem poglavlju prezentira se primjer Kantove sinteze sadržaja i oblika u spoznajnom doživljavanju svijeta oko sebe i stvaranja znanja o njemu za očuvanje osobnog zdravlja. Teorija spoznaje usmjerava pozornost upravo na intelektualni software koji omogućava nastanak spoznaje. Čovjek po rođenju ne zna u kakvom će se svijetu zateći, ali već mu je građom njegova duha zadano kako će taj svijet opažati i kako će o njemu misliti.²⁹

Univerzalnost spoznajne problematike očituje se u njenom zadiranju u mnogo dublju priču od postavljanja pitanja o značenju, smislu i funkciji našeg znanja, o različitim područjima primjene: od »predmeta« do »riječi« i »misli«, od fizike preko psihologije, logike do etike, religije, estetike

²⁸ Citat je preuzet iz knjige Brenko, Aida, (2004) *Praktičari narodne medicine*, Sociologija sela 165-166(3-4)/2004, Etnografski muzej Zagreb

²⁹ O tome daje opširnu raspravu dr.sc. Berislav Žarnić u svom članku *Odgoj i prirodni razvoj* na str.2-4, dostupan na: <http://marul.ffst.hr/~logika/razvoj.pdf> (1.09.2016.)

i medija, „u području društvenih znanosti od antropologije, sociologije, kulturalnih studija, povijesti ideja, povijesti i teorije književnosti te lingvistike i semiologije“³⁰ do informacijske znanosti. Time i razmišljanje o narodnoj ili alternativnoj medicini i njenom utjecaju u području antropologije, sociologije ima mnogo širi kontekst od površne predodžbe koja se javlja u ljudima pri spomenu ili susretu s pojmovima narodne i alternativne medicine.

Izabrana literatura koja se analizira ovim radom, naročito autora Pavić i Milanović (2014) usmjerava prema zaključku da su neophodna sociološka istraživanja vezana uz alternativnu medicinu jer autori svojom prvom i sociološki najjače obojenom hipotezom, nazivanom „hipoteza postmodernih vrijednosti“ naglašavaju „postmodernizaciju društva, odnosno promjene društvenih vrijednosti kao najvažnije determinante privlačnosti KAM-a“. Nadalje pojašnjavaju da su upravo izgubljeno povjerenja u glavne društvene institucije te porast individualizma s idejama o osobnom razvoju razlozi zbog kojih se sve više ljudi okreće alternativnoj medicini, što potvrđuje interes za temu ovog rada o prisutnosti i značaju narodne ili alternativne medicine u našem društvu.

6. Istraživanje o stavovima prema korištenju alternativne medicine u visoko obrazovanoj populaciji

Metodologija

Za prikupljanje podataka o istraživačkoj temi, mjerenje stavova ispitanika primijenile su se opće metode i tehnika istraživanja anketnim upitnikom. Metodom dedukcije polazeći od općih spoznaja o narodnoj ili alternativnoj medicini do spoznaja o uzročno-posljedičnoj vezi između razvoja društva, kulture i standarda i korištenja narodne ili alternativne medicine došlo se je istraživanjem izabrane literature. Metodom dokazivanja u konkretnom slučaju, na temelju određenih već spoznatih stavova (općih i pojedinačnih) dokazala se je istinitost navedene teze u istraživanju da se alternativnom medicinom koristi obrazovana populacije boljeg imovinskog statusa.

Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja bio je ispitati jesu li stavovi prema narodnoj ili alternativnoj medicini pozitivni među obrazovanim pojedincima, bez obzira na spol i standard kojim žive. Dodatni cilj

³⁰ Iz knjige J. Greco, E. Sosa - Epistemologija - vodič u teorije znanja, dostupno na: <http://www.libri.hr/knjiga/strucna-literatura-znanje-ucenje-humanistika-filozofija/epistemologija-vodic-u-teorije-znanja-5953> (1.09.2016.)

bio je istražiti koriste li ispitanici alternativnu medicinu kao komplementaran način liječenja službenoj medicini.

Uzorak

Reprezentativnost uzorka postigla se stratifikacijom prema stručnoj spremi i obrazovanju i slučajnim odabirom ispitanika. Drugi korak je bio izbor ispitanika metodom slučajnog odabira pritom poštujući prethodno utvrđeni *stratum* uzorka prema odabranim obilježjima. Ispitivanje je planirano na stotinu ispitanika fakultetskog obrazovanja. Izabrani su ispitanici samo sa visokom stručnom spremom, dugogodišnjom naobrazbom, te im je mrežni upitnik upućen putem elektroničke pošte.

Instrument istraživanja

Tehnika ispitivanja grupe ispitanika bila je pitanjima pomoću anketnog upitnika. Anketni upitnik koristi se da se pisanim putem prikupljaju podatci o stavovima i mišljenjima na uzorku. Dakle, instrument istraživanja je anketni upitnik i koristila se je informatička tehnologija radi preciznijeg, bržeg i vjerodostojnijeg prikupljanja podataka. Mrežni upitnik ima prednosti u anketiranju koje čine ovu tehniku prihvatljivom. Prednosti za istraživanje su slijedeće: anketiranje je besplatno, administrator ima samostalnost u radu, pridonosi anonimnosti, središnji program prikuplja podatke, obrađuje i analizira što znači brzinu i učinkovitost, preciznija obrada i analiza rezultata, ali i mogućem ponavljanju istraživanja istim pitanjima. Izabran je Google servis na mrežnoj adresi: <https://docs.google.com/forms>., U budućem istraživanju može se ispitati stavove prema dobi ili prema spolu ispitanika, te izvršiti komparativnu analizu podataka. Mrežni upitnik sadržavao je zatvorena pitanja i skalu procjene, pitanja s ponuđenim skaliranjem odgovora. Princip skaliranja temeljio se na pet intenziteta, pri tome je ispitanik stupanj svog slaganja iskazao potvrdom na jedan od intenziteta. Na ponuđene odgovore ispitanici su odgovarali kroz pet stupnjeva u kojima je krajnji negativni stav bio definiran sa „ne slažem se“, a krajnje pozitivan stav sa „u potpunosti se slažem“.

Vrijeme prikupljanja podataka je bilo u prvom tjednu mjeseca rujna 2016.:

Prikaz vremenske odrednice ispitivanja:

Broj dnevnih odgovora:	
Datum	Broj/N
3. ruj 2016.	66
4. ruj 2016.	15
5. ruj 2016.	4

7. Analiza rezultata istraživanja

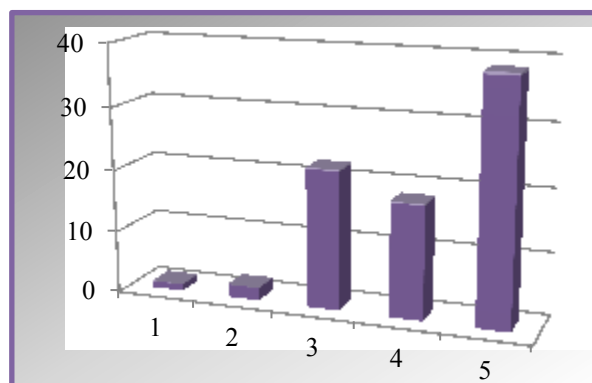
Ispitivanju se je odazvalo 85 ispitanika od planiranih 100, što dovodi do zaključka da je istraživanje uspješno u potpunosti sa 85% ispitanih stavova.

Prvi stav koji se istraživao odnosi se na mišljenje može li narodna ili alternativna medicina pomoći u liječenju bolesti koje znanstvena medicina ne može izliječiti. 44,7% ispitanika je odgovorilo da se u potpunosti slaže s tim stavom, dok se 6% ispitanika izjasnilo da se ne slaže s tim stavom. Potvrđuje se teza da ako prevladava mišljenje da će popularna narodna medicina, kao forma medicine, uvijek postojati paralelno sa službenom medicinom, tada i različiti iscjelitelji zapravo dobivaju svoju društvenu funkciju, oni su društveno korisni sve dok pridonose zdravlju.

Primjer: 1. Narodna ili alternativna medicina može pomoći u liječenju bolesti koje znanstvena medicina ne može izliječiti.

Tablica 1. Stav o liječenju narodnom ili alternativnom medicinom

Rezultati 1. pitanja:		
Intenzitet	N	%
1 ne slažem se	5	5.9%
2	2	2.4%
3	22	25.9%
4	18	21.2%
5 u potpunosti se slažem	38	44.7%

Grafički prikaz 1. Stav o liječenju narodnom ili alternativnom medicinom

Drugi stav koji se istraživao jest može li narodna ili alternativna medicina poslužiti samo kao dopuna standardnoj medicini. Na tom pitanju stavovi su skoro ravnopravno podijeljeni od ne slažem se do djelomično se slažem.

Primjer 2. Narodna ili alternativna medicina može poslužiti samo kao dopuna standardnoj medicini.

Tablica 2. Stav o narodnoj ili alternativnoj medicini kao dopuni

Rezultati 2. pitanja		
Intenzitet	N	%
Ne slažem se : 1	22	25.9%
2	16	18.8%
3	18	21.2%
4	18	21.2%
U potpunosti se slažem: 5	11	12.9%

Može se zaključiti da ispitanici imaju stav da narodna ili alternativna medicina ne može poslužiti samo kao dopuna znanstvenoj medicini jer prevladava negativan stav kod 26% ispitanika. Mada se prema razdijeljenosti mišljenja 21% ispitanika slaže da se može koristiti samo kao dopuna farmaceutskim lijekovima koje propisuje službena medicina. Vjeruju li u učinkovitost alternativne medicine 54% ispitanika je pozitivno odgovorilo na taj stav, a samo 3,5% ispitanika se s time ne slaže. To je pokazatelj neujednačenih stavova jer s jedne strane vjeruju u učinkovitost liječenja narodnom ili alternativnom medicinom, dok s druge strane skoro jedna četvrtina ispitanika alternativnu medicinu smatra dodatkom službenoj. Razlog tome jest činjenica da u Hrvatskoj narodna ili alternativna medicina nema zakonsku regulativu pa shodno tome nije doživjela priznanje javnosti i široku upotrebu.

Primjer 3. Vjerujem u učinkovitost narodne ili alternativne medicine.

Tablica 3. Stav o učinkovitosti narodne ili alternativne medicine

Rezultati 3. pitanja		
Intenzitet	N	%
Ne slažem se : 1	3	3.5%
2	3	3.5%
3	13	15.3%
4	20	23.5%
U potpunosti se slažem: 5	46	54.1%

Četvrto pitanje je o povjerenju u državne institucije, u povjerenje u istinitost službene liječničke etike, što je područje morala i etike povezane s bioetikom, i nije predmet ovog rada, ali je povezano s materijalizmom kao jednim od razloga fragmentacije društva. Potvrđuje se teza autora Pavić i Milanović (2014) da su neophodna sociološka istraživanja vezana uz alternativnu medicinu jer autori svojom prvom i sociološki najjače obojenom hipotezom, nazivanom „hipoteza postmodernih vrijednosti“ naglašavaju „postmodernizaciju društva, odnosno promjene društvenih vrijednosti kao najvažnije determinante privlačnosti KAM-a“, odnosno alternativne medicine. Nadalje pojašnjavaju da su upravo izgubljeno povjerenje u glavne društvene institucije te porast individualizma s idejama o osobnom razvoju razlozi zbog kojih se sve više ljudi okreće alternativnoj medicini. Ispitanici su u 63% slučajeva pozitivno odgovorili da smatraju da je prepisivanje lijekova od strane liječnika indoktrinirano raznim farmaceutskim dogovorima.

Primjer 4. Liječnici prepisuju lijekove pod utjecajem koristi farmaceutske industrije.

Tablica 4. Stav o utjecaju industrije na prepisivanje lijekova

Rezultati 4. pitanja		
Intenzitet	N	%
Ne slažem se : 1	2	2.4%
2	3	3.5%
3	9	10.6%
4	17	20%
U potpunosti se slažem: 5	54	63.5%

Peto pitanje potvrđuje stav iznijet u ranijim poglavljima da dio društva koji koristi narodnu medicinu imaju povjerenje u znanja, vjerovanja, običaje koji se prenose iz generacije u generaciju. Ako govorimo o svjesnosti o zdravlju, važnosti ravnoteže tijela s prirodom kao razlogom korištenja alternativne medicine, ljudi biraju zdraviji način života i narodu medicinu u svakodnevnom životu što dokazuju rezultati ankete. Neosporna je povezanost narodnog vjerovanja i znanstvenih potvrda o ljekovitosti pojedinih supstanci. Zato ispitanici fakultetskog obrazovanja smatraju da su prirodni lijekovi učinkovitiji od kemijskih proizvoda.

Primjer 5. Prirodni lijekovi učinkovitiji su od kemijskih proizvoda.

Tablica 5. Stav o vjerovanju u prirodne lijekove

Rezultati 5. pitanja		
Intenzitet	N	%
Ne slažem se: 1	3	3.5%
2	1	1.2%
3	20	23.5%
4	23	27.1%
U potpunosti se slažem: 5	38	44.7%

Nepovjerenje u društvene vrijednosti, u organiziranost društva pa time i zdravstvenog sustava, doprinosi lutanju pojedinaca u traženju pravog ili vlastitog načina egzistiranja, pa tako i borbe s bolestima. Zajednički nazivnik današnjim društvenim promjenama u kojima se očituje dehumanizacija društva, važnost jedinki prema financijskom rastu, jest fragmentacija socijalne sredine u postmodernističkom društvu.

8. Zaključak

Nakon analize izabrane literature i provedenog mrežnog anketiranja može se zaključiti da se narodna ili alternativna medicina koristi kroz povijest u različitim intenzitetima ovisno o razvoju kulture i društva. Proučavajući podatke iz anketa provedenih od strane US National Library of Medicine National Institutes of Health ³¹ može se zaključiti kako se unatoč godinama razvitka službene medicine ljudi koriste i narodnom ili alternativnom medicinom. Jesu li uzrok tome financijske prirode između dvije metode liječenja ili strah od mnogobrojnih popratnih negativnih pojava koje kemijske supstance imaju u ljudskom organizmu pitanja su za jedno drugo istraživanje. Može se zaključiti da su različita istraživanja došla do neujednačenih rezultata o prisutnosti alternativne medicine u društvu, ali su utvrdila da je upotreba alternativne medicine povezana sa standardom kojim žive stanovnici u tim zemljama, sociološko-kulturološkim stavom prema ovoj vrsti medicine. Razlog tome može biti što se znanstvena medicina podupire iz društvenih proračuna kao zdravstveni sistem koji je osiguran za sve, a postmodernističko društvo ima nepovjerenje prema državnim institucijama, dok alternativna medicina nema financijsku podršku u proračunskim izdvajanjima kao što je doprinos iz zdravstvenog osiguranja za

³¹ Primjer je preuzet iz US National Library of Medicine National Institutes of Health, dostupno na: <https://medlineplus.gov/> (1.09.2016)

standardne medicinske usluge, te se financira iz osobnih sredstava. Sigurnost u osobni izbor može biti razlog većem povjerenju u narodnu ili alternativnu medicinu upravo obrazovanijeg dijela populacije što potvrđuje i provedeno istraživanje *Kakav stav imamo prema narodnoj ili alternativnoj medicini*. Postavljaju se pitanja o značenju, smislu i funkciji našeg znanja, o različitim područjima primjene: od »predmeta« do »riječi« i »misli«, od fizike preko psihologije, logike do etike, religije, estetike i medija, u području društvenih znanosti od antropologije, sociologije, kulturalnih studija, povijesti ideja, povijesti i teorije književnosti te lingvistike i semiologije do informacijske znanosti. Time i razmišljanje o narodnoj ili alternativnoj medicini i njenom utjecaju u području antropologije, sociologije ima mnogo širi kontekst od površne predodžbe koja se javlja u ljudima pri spomenu ili susretu s pojmovima narodne i alternativne medicine.

Zdravstvena pismenost je uz informatičku, digitalnu, medijsku, financijsku, bankarsku, građansku i mnoge druge, jedna od značajnih kompetencija za razvoj svijesti o zdravlju i pretraživanju informacija o tome, za razumijevanje vjerovanja i običaja narodne medicine, osjećaja osobnosti, pripadnosti, povezanosti s nekom društvenom skupinom ili kulturom u kontekstu načina života neke skupine.

Područje alternativne medicine je nedovoljno istraženo i s vrlo malo znanstvenih radova s tom temom što ukazuje na potrebu promjene takve situacije u stručnoj i znanstvenoj stvarnosti.

9. Literatura

- 1) Brenko, Aida (2004), Praktičari narodne medicine, Sociologija sela, 42(3-4), str. 309-338.
- 2) Brenko, Aida; Dugac, Željko; Randić, Mirjana (2001), Narodna medicina, Folk medicine, Etnografski muzej Zagreb
- 3) Bukovčan Žufika, Tanja (2003), Narodna medicina kao predmet etnologije, dostupno na: hrcak.srce.hr/file/73642, str.152
- 4) Bukovčan, Tanja (2010), Medicina u kandžama etnologije: mala regionalna povijest transformacije tradicijske medicine u medicinsku antropologiju, Studia ethnologica croatica, 22(1), str. 215-235.
- 5) Crnić, Elvira (2016), Alternativna medicina, narodna medicina, za kolegij Kulturalna Geografija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, 11. siječnja 2016.
- 6) Čapo, Jasna (1992), Croatian ethnology, the science of peoples or the science of culture, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Studia ethnologica Croatica, Vol.3 No.1 dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/75761> (1.09.2016.)
- 7) Čolić, Snježana (2002), Kultura i povijest/Socio-kulturno antropološki aspekti hijerarhizacije kulture, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- 8) Frické Martin, Don Fallis (2002), Verifiable Health Information on the Internet, dostupno na: <http://sirls.sbs.arizona.edu/book/export/html/441> (12.08.2016.)
- 9) Hrvatski jezični portal (2016), dostupno na: <http://hjp.novi-liber.hr/>
- 10) Hrvatski web imenik, popis portala i ostalih web stranica, dostupno na: <http://www.hrportali.com/> (1.09.2016.)
- 11) Larson, C.(2007), Alternative medicine, Health and medical issues today Greenwood Press, London
- 12) Matić, Dunja (2011), Revolucionarni potencijal svakodnevice, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Drugost: časopis za kulturalne studije, No.3.,dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/77692> (1.09.2016.)
- 13) Pavić, Željko; Milanović, Goran (2014) Komplementarna i alternativna medicina u Hrvatskoj: testiranje triju hipoteza, Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol.23 No.2 Prosinac 2014., dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/132480> (1.09.2016.)

- 14) Quinlan, Marsha and Robert, Modernization and Medicinal Plant Knowledge in a Caribbean Horticultural Villa, *MEDICAL ANTHROPOLOGY QUARTERLY*, Vol. 21, Issue 2, pp. 169–192, ISSN 0745-5194, online ISSN 1548- 1387.C 2007 by the American Anthropological Association
- 15) Robert M., Huff (2002), Folk Medicine, *Encyclopedia of Public Health*, dostupno na: http://www.encyclopedia.com/topic/folk_medicine.aspx (1.09.2016.)
- 16) Telećan, Dužanec, Strpić, Mikulić (2004) J. Greco, E. Sosa - Epistemologija - vodič u teorije znanja, Jesenski i Turk
- 17) The Free Dictionary: Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus, dostupno na: www.thefreedictionary.com/ (1.09.2016)
- 18) Tkalčić, Marina (2015), Vile i vilinska pedagogija u novopoganskim duhovnostima u Hrvatskoj, *Studia ethnologica Croatica*, Vol.27 No.1, dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/150862> (1.09.2016.)
- 19) Tuđman, Miroslav (2003), Prikazalište znanja, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- 20) Zagzebski, Linda (2004), Što je znanje?, Epistemologija, Vodič u teorije znanja, Naklada Jesenski i Turk Zagreb
- 21) Žarnić, Berislav (2001) Odgoj i prirodni razvoj, Školski vijesnik, vol.50, Split, dostupno na: <http://marul.ffst.hr/~logika/razvoj.pdf> (1.09.2016.)
- 22) Žugaj, Miroslav; Dumančić, Ksenija; Dušak, Vesna (2006) , Temelji znanstvenoistraživačkog rada, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin

10. Prilozi

10.1. Anketni upitnik:

Kakav stav imamo prema alternativnoj medicini?

Poštovani,

Ovaj upitnik ispituje stavove o korištenju narodne ili alternativne medicine u liječenju ili sprečavanju bolesti. Molimo vas da odgovorite na pet pitanja ovog upitnika koji je anonimn. Vaši odgovori doprinijeti će istraživanju kakav stav ima obrazovana skupina ispitanika prema narodnoj ili alternativnoj medicini.

Unaprijed zahvaljujemo na odgovorima.

Rezultati istraživanja bit će objavljeni u radu u Repozitoriju Filozofskog Fakulteta u Rijeci.

Hvala!

1. Narodna ili alternativna medicina može pomoći u liječenju bolesti koje znanstvena medicina ne može izliječiti.

Ne slažem se

1

2

3

4

5

U potpunosti se slažem

2. Narodna ili alternativna medicina može poslužiti samo kao dopuna standardnoj medicini. *

Ne slažem se

1

2

3

4

5

U potpunosti se slažem

3. Vjerujem u učinkovitost narodne ili alternativne medicine. *

Ne slažem se

1

2

3

4

5

U potpunosti se slažem

4. Liječnici prepisuju lijekove pod utjecajem koristi farmaceutske industrije. *

Ne slažem se

1

2

3

4

5

U potpunosti se slažem

5. Prirodni lijekovi učinkovitiji su od kemijskih proizvoda. *

Ne slažem se

1

2

3

4

5

U potpunosti se slažem

10.2. Sažetak obrasca: Broj odgovora: 85

1. Narodna ili alternativna medicina može pomoći u liječenju bolesti koje znanstvena medicina ne može izliječiti.

Question	Count		
1	5		
2	2		
3	22		
4	18		
5	38		
Ne slažem se: 1	5	5.9%	
2	2	2.4%	
3	22	25.9%	
4	18	21.2%	
U potpunosti se slažem: 5	38	44.7%	

2. Narodna ili alternativna medicina može poslužiti samo kao dopuna standardnoj medicini.

Question	Count		
1	22		
2	16		
3	18		
4	18		
5	11		
Ne slažem se : 1	22	25.9%	
2	16	18.8%	
3	18	21.2%	
4	18	21.2%	
U potpunosti se slažem: 5	11	12.9%	

3. Vjerujem u učinkovitost narodne ili alternativne medicine.

Question	Count		
1	3		
2	3		
3	13		
4	20		
5	46		
Ne slažem se : 1	3	3.5%	
2	3	3.5%	
3	13	15.3%	
4	20	23.5%	
U potpunosti se slažem: 5	46	54.1%	

4. Liječnici prepisuju lijekove pod utjecajem koristi farmaceutske industrije.

Question	Count		
1	2		
2	3		
3	9		
4	17		
5	54		
Ne slažem se : 1	2	2.4%	
2	3	3.5%	
3	9	10.6%	
4	17	20%	
U potpunosti se slažem: 5	54	63.5%	

5. Prirodni lijekovi učinkovitiji su od kemijskih proizvoda.

Question	Count		
1	3		
2	1		
3	20		
4	23		
5	38		
Ne slažem se: 1	3	3.5%	
2	1	1.2%	
3	20	23.5%	
4	23	27.1%	
U potpunosti se slažem: 5	38	44.7%	

10.4. Popis tablica:

Tablica 1. Stav o liječenju narodnom ili alternativnom medicinom.....	20
Tablica 2. Stav o narodnoj ili alternativnoj medicini kao dopuni.....	21
Tablica 3. Stav o učinkovitosti narodne ili alternativne medicine.....	21
Tablica 4. Stav o utjecaju industrije na prepisivanje lijekova	22
Tablica 5. Stav o vjerovanju u prirodne lijekove.....	23